

UNA ESGLÉSIA DEL DARRER BARROC A LA CONCA DE BARBERÀ

(ESTUDI MONOGRÀFIC DE
L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE BARBERÀ)

I. INTRODUCCIÓ

Motiu i objecte del treball

El motiu del present estudi és, sobretot, la presa de contacte amb un dels capítols de l'arquitectura catalana que creiem que ha estat més descuidat per la investigació. Ens referim a les esglésies rurals que van ser construïdes de bell nou en els anys de la represa de l'economia catalana després de la Guerra de Successió.

No és que ens pensem que aqueixa arquitectura representi un moment màxim de la nostra història, ni molt menys; però tampoc que li manqui la dignitat i l'interès que mereix un estudi minuciós.

Encara que el treball haurà de quedar forçosament curt en molts aspectes, esperem que, si més no, la troballa d'uns documents d'arxiu inèdits i l'aixecament d'uns plànols de l'edifici, poden resultar d'alguna manera una aportació a l'estudi d'aquest estadi tan descuidat del nostre patrimoni arquitectònic.

Fonts documentals per a l'estudi de l'església de Barberà

Resulta valuósíssim per a qualsevol estudi d'arquitectura poder disposar del protocol del contracte de l'obra en qüestió. No és indispensable des d'un punt de vista estructural o formal, quan l'obra es conserva sencera, però sempre s'hi troben multitud de

detalls que informen de les vicissituds socio-econòmiques de la construcció, de l'autor, dels materials emprats, del lèxic tècnic contemporani, etc.

Pel present estudi hem tingut la sort de poder trobar aquest document i d'altres també molt interessants a l'Arxiu Històric Provincial de Tarragona i a l'Arxiu Parroquial de Barberà.

La importància d'una col·lecció tan exhaustiva de documents, creiem que mereix una prèvia classificació: En primer terme, l'escriptura del contracte pròpiament dit que conté els noms dels empresaris i dels personatges locals protagonistes de la construcció de l'església i (el material més valuós per a l'estudi arquitectònic) 54 pactes on s'especifiquen detalladament nombrosos aspectes relatius a les estructures, els materials, etc.¹

Segon, una escriptura de caire econòmic que és precedent a la formalització del contracte. És l'acta en la que els veïns es comprometen a pagar determinades quantitats per construir l'església.²

Tercer, documents protocolaris que en podríem dir complementaris del contracte d'obres que són:

a) Acta de trasllat del Santíssim de l'església vella al castell i col·locació de la primera pedra.³

b) Àpoca o carta de pagament en acabar-se les obres.⁴

c) I finalment un grup de documents no protocolaris molt il·lustratius de l'època, quant a l'economia, costums, materials emprats, etc., i que són:

1. Cartes que s'escrigueren al Sr. Rector de Barberà i el Sr. Arquebisbe de Tarragona sobre la necessitat de construir una església nova.⁵

2. Anunci públic o taba per a la subhasta de l'obra.⁶

1. Arxiu Històric Provincial de Tarragona (A.H.P.T. d'ara endavant) Manual 3769; caixa 35, fols. 251-258.

Arxiu Parroquial de Barberà (A.P.B. d'ara endavant); llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 32-39. (Vegeu-lo transcrit a l'apèndix documental).

2. A.H.P.T., manual 3769; caixa 35, fols. 139-141.

A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 43-45.

3. A.H.P.T., manual 3789, fol. 209.

A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 62-64.

4. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 66-67.

5. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 60.

6. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», (sense numerar).

3. Llibreta d'entrades dels donatius amb relació nominal de tots els contribuents.⁷

4. Llibreta d'eixides on figuren tota mena de detalls sobre materials, preus, jornals, etc.⁸

Aquest document darrer ha estat molt interessant perquè ens ha fet conèixer el nom dels autors del projecte i el d'altres arquitectes que van intervenir indirectament en la construcció de l'església.⁹

Situació geogràfica de Barberà

Barberà és un poble de la Conca assentat sobre un turó de la vora occidental de la Serrelada Interior que tanca la Conca pel S E.

És un cas típic de poblament nascut a redós d'un castell medieval situat estratègicament al cim del turó.

Actualment té uns 500 habitants. De tota manera conserva l'aparença de quan en va tenir 1.500 a finals del segle passat. De la fil·loxera ençà no ha vagat de perdre gent; encara que els cops més forts per la seva demografia van estar la Guerra del 36-39 i l'atracció barcelonina dels darrers anys.

L'església que estudiarem en el present treball està situada a l'extrem oriental de la carena del turó. L'esveltesa de la façana i el campanar li donen la presència de presidir el poble, fins i tot per damunt del castell. El campanar de Barberà es veu gairebé de tots els indrets de la Conca.

II. L'ESGLÉSIA DE BARBERA

El context socio-econòmic:

La història

La presa de contacte amb la situació històrica, des del punt

7. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 1-16.

8. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 20-31.

9. Sobre aquest particular el present treball ve a ampliar el que diu MARTINELL, Cèsar: *Arquitectura i escultura barroca a Catalunya* a «Monumenta Cataloniae», vol. XII; Editorial Alpha. Barcelona, 1963, pàg. 63. Martinell, coneixedor del contracte, diu que l'església és obra de Francesch Thomàs, quan realment aquest senyor, com veurem més endavant, només va ser-ne el contractista.

de vista socio-econòmic i polític, és necessària perquè il·lustra diferents aspectes del nostre treball. Per exemple, la major part de les esglésies de la Conca de Barberà són bastides de nou en un espai de pocs anys a finals del segle XVIII. Són de bastant cabuda i pretensió arquitectònica.

Hom endevina que tot això s'esdevingué en unes circumstàncies favorables que van possibilitar-ho. Aqueixes circumstàncies favorables són les que intentarem esbossar seguidament.

A finals del segle XVII Catalunya estava extenuada. Des de la Revolta de 1640 no van parar les calamitats. L'economia i la població, en traspassar el segle, quedaren molt minvades.

En començar el segle XVIII, tot i havent passat per la humiliació de la desfeta i entrar en la situació d'una vera ocupació militar, Catalunya viurà la represa espectacular que la situarà en les condicions que havien de conduir-la al procés d'industrialització del segle XIX i a la Renaixença.

La demografia

si hem assenyalat abans la construcció d'uns temples com a indici d'una puixança econòmica per aquells pobles i en aquells anys, és evident que l'element bàsic a tenir en compte en el procés de desenvolupament és l'element humà.

Pierre Vilar, quan parla de la població del Principat al segle XVIII, creu versemblant la mesura deduïda de les fonts contemporànies que dóna un doblament de la població en menys de setanta anys, els compresos entre 1718 i 1788.¹⁰

A la Conca, l'any 1718 hi ha 7.560 habitants i a l'any 1787, 19.210. És a dir, més del doble. Pierre Vilar, seguint la seva tesi que per terme mitjà, Catalunya va doblar la població en aquell termini de temps, addueix l'increment (uns 4.000) a la immigració deguda a l'atractiu que aquells anys oferia la Conca.¹¹

Les xifres que corresponen a Barberà per aquell període d'anys són de 324 habitants l'any 1718 i 629 l'any 1787.

Josep Iglésies, que ha estudiat de manera especial la demo-

10. Vegeu VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, Edicions 62, Barcelona, 1964, tom. III, pàg. 51.

11. Vegeu VILAR, Pierre: *Catalunya dins...*, Obra cit., tom. III, pàg. 95.

grafia catalana, en el seu treball monogràfic sobre la Conca,¹² nota el fenomen de la construcció de temples en aquells anys. «L'ascens demogràfic d'algunes d'aquestes localitats el delata la construcció de les noves esglésies a Sarral, Blancafort i Pira, entre d'altres...».

La producció agrícola i l'economia

Lògicament l'eufòria demogràfica era paral·lela a una extensió i intensificació de la producció agrícola: «Som als dies que s'arrabassen terres per tot, es fan recular els boscos i als vells camps de sembradura, hi prenen una ufana inusitada els conreus de la vinya».¹³

La Conca va experimentar el procés de substitució dels conreus tradicionals per arribar al monocultiu vitícola. Pierre Vilar cita un discurs a l'Acadèmia d'aquells anys en el qual hom parla «dels canvis que han especialitzat els voltants de Sarral i liquidat en benefici de l'activitat vitícola les fàbriques draperes de Montblanc...».¹⁴

La situació agrícola era doncs afalagadora com també ho era la mercantil; feia pocs anys que Catalunya podia participar plenament en el mercat americà. Reus esdevenia el primer centre mercantil del vi i l'aiguardent. També diu Pierre Vilar que l'exportació catalana de vins representava un 30 per cent de la nacional espanyola, i en el cas dels aiguardents un 60 per cent.¹⁵

Els preus, com és d'esperar, havien estat bastant favorables. Va haver-hi cicles de puja i de baixa però per terme mitjà foren alts.

Cal remarcar que el període en què es va construir l'església de Barberà correspon al de més puixança, que és el de la dècada dels norantes. En sis anys s'havia doblat el preu del vi que hom pagava a mitjan segle. I això passava sense inflació monetària.¹⁶

12. Vegeu IGLESIES, Josep: *La població de la Conca de Barberà a través de la història* a «VIII Assemblea Intercomarcal d'estudiosos» (Montblanc 1966), Ed. Montblanc. - Granollers, 1967, pàg. 83.

13. Vegeu IGLESIES, Josep: *La població de la Conca...*; Obra cit. pàgina 82.

14. Vegeu VILAR, Pierre: *Catalunya dins...* Obra cit., tom. III, pàg. 357.

15. Vegeu VILAR, Pierre: *Catalunya dins...* Obra cit., tom. III, pàg. 361-362.

16. Vegeu VILAR, Pierre: *Catalunya dins...* Obra cit., tom. III, pàg. 428.

El context artístic

Ja hem vist com la situació social i econòmica de Catalunya al segle XVIII fou de gran represa després del trauma de la Guerra de Successió. La tranquil·litat i l'activitat caracteritzaran el nou segle i facilitaran tota mena d'iniciatives.

En el camp de l'arquitectura, l'adveniment dels Borbons representarà una dinàmica, en general, de tota la construcció; encara que principalment en les obres de caire militar (no hem d'oblidar que Catalunya era un país vençut) i civil. L'arquitectura religiosa quedarà pràcticament limitada als temples seculars.

Aquell barroc de la Contrarreforma, de gust popular, utilitzat com a recurs propagandístic tant per l'Església com per les monarquies, veurà un segle XVIII ple de transformacions que esclouran amb l'acceptació de les normes acadèmiques que dia rera dia s'anaven imposant.

De fet en l'arquitectura mai no es van perdre les arrels clàssiques en el transcurs del període barroc. El barroquisme fou més ornamentació que altra cosa.

Durant el segle XVIII, diu Cèsar Martinell,¹⁷ van perfilant-se dos corrents estètics contraris, un de base classicista en els elements estructurals i un altre de base rococó en els ornamentals.

Tot això com a connexió de diverses influències que s'havien anat passant des del segle anterior. D'una banda, al segle XVIII hom s'adona que, fins aleshores, el classicisme s'havia basat més en tractats que no pas en les obres clàssiques existents. Refermaren aquesta opinió les troballes de les excavacions de Pompeia i Herculà. Aquest estat de coses provocà una revisió de la doctrina clàssica i com a conseqüència la fundació de les acadèmies.

El 1757 es funda l'«Academia de San Fernando» que ben aviat proliferà en d'altres de provincials. La seva tasca havia d'ésser el foment de la ortodòxia clàssica com resposta al «mal gust» popular dels gremis.

Aquest fet s'ha de tenir en compte com un element de pressió oficial fins que arribà a imposar-se al neoclassicisme.

Però ja abans de la instauració de l'Acadèmia havien entrat a Catalunya certes influències foranes que es farien notar molt

17. Vegeu MARTINELL, Cèsar: *Arquitectura i escultura...* Obra cit. vol. XII, pàg. 32.

en la nostra arquitectura de finals del XVIII. A començaments de segle l'Arxiduc Carles d'Àustria importà el gust italià del darrer barroc per obra del pintor-arquitecte bolonyès Galli Bibiena. Aquest artista, que ensenyava segons Vitruvi, fou el mestre d'una escola prolífica que s'escampà per les comarques catalanes.

En entrar els Borbons tornem a trobar artistes italians al seu servei, però això no va impedir la influència del gust cortesà francès palesa en l'ornamentació rococó i l'arquitectura militar que podem veure sobretot a la Ciutadella de Barcelona.

De la barreja de les influències que hem anomenat sobre les peculiaritats autòctones catalanes naixeria un tipus molt particular d'arquitectura, de la qual, a nosaltres, en el present estudi, només ens interessa el que es refereix a les esglésies rurals. Són aquelles tan abundoses a Catalunya, amb la seva silueta corba i retallada, que acostumen d'anar associades a un tipus de campanar d'origen plateresc.¹⁸

A mesura que avançà el segle, el barroquisme va cedir a les normes acadèmiques. La lentitud d'aqueixa transformació fou deguda al gust popular pel barroc.

A mitjan segle van desaparèixer les columnes salomòniques, els frontons de voluta, els entaulaments discontinus, etc., tan típics del Barroc, per donar pas a l'ornamentació rococó que actuarà ja damunt d'estructures completament clàssiques. Ens referim a les façanes retallades i dinàmiques, que hem anomenat més amunt, a les columnes de mòduls diferents, als pedestals panxuts, als ornaments de corbes capricioses que flanquegen alguns portals, etc., tan ben estudiats en l'obra de Martinell.¹⁹

L'església de Barberà:

El que ens diuen els documents sobre la construcció

A començaments de l'any 1792, el rector de Barberà fa gestions per construir una església nova. Veient que els veïns col·la-

18. Sobre això vegeu KUBLER, George: *Arquitectura de los siglos XVII y XVIII* a «Ars Hispaniae», vol. XIV. Ed. Plus-Ultra. - Madrid, 1957. Pàgina 329.

19. Vegeu MARTINELL, Cèsar: *Arquitectura i escultura...* Obra cit., vol. XII, pàg. 32.

boraran amb donatius per a les despeses,²⁰ el dia 1 d'abril demanà llicència al Sr. Arquebisbe de Tarragona, Dr. Armanyà, per tirar endavant les obres. El Sr. Arquebisbe no solament donà permís sinó que ajudà econòmicament.²¹

El dia 23 d'abril del mateix any es fa pública una subhasta amb exposició d'uns plànols i una taba, o plec de condicions, amb 54 pactes.²² Millor dit, segons el document, eren dos plànols els que foren exhibits, els quals havien estat fets per dos individus diferents. Si llegim el pacte número 20 de la taba,²³ veurem que parla de dues plantes, i si consultem la «llibreta d'eixides» de les despeses de l'església, sabrem a més a més qui foren els autors.²⁴ Segons el document, a un tal Mestre Pomés se li paga, el dia 7 de maig de 1792, 30 lliures «per la planta de la Iglesia que havia fet». I altre pagament de 8 lliures es fa el dia 5 de juny del mateix any, per pagar «mitja cuita de xocolate pera donar a Fr. Francisco religiós de Sant Francesc (de Montblanc, suposem ja que no especifica el poble) per la planta del campana y portallada».²⁵

Després d'haver-se fet pública la subhasta, pel pregoner de Montblanc, Anton Torner «Porter Real y Nunci Jurat de la vila de (...) per los llocs publics y acostumats de la vila de Barbarà»...,²⁶ el dia 23 d'abril fou lliurada al menor postor, Mestre Francesc Thomàs, «arquitecte de Montblanc»,²⁷ per la quantitat de 9.000 lliures barcelonines.

Aquest senyor Francesc Thomàs, que és interpretat per Martinell²⁸ com arquitecte de l'església, no va ser l'autor del projecte sinó l'empresari de l'obra i, per ser més exactes, qui la va dirigir

20. A.H.P.T., manual 3769; caixa 35, pàg. 139-141 i A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 60.

21. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 1-16.

22. La taba es reproduïx íntegrament en el contracte transcrit en l'apèndix documental.

23. Vegeu l'apèndix documental.

24. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 21

25. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 21

26. Vegeu l'apèndix documental (al final del document).

27. Vegeu l'apèndix documental (al començament del document).

28. Vegeu més amunt la nota nº 9.

directament fou un soci seu, de Sarral, que es deia Magí Veciana.²⁹

El dia 23 de maig del 1792, posaven la primera pedra en un acte molt solemne, havent prèviament traslladat el Santíssim a «un lloc decent del castell». De tot això en fou aixecada acta.³⁰

Per saber com es va anar bastint l'església i altres aspectes (com els ja citats que fan referència als autors), és molt interessant la «llibreta de eixides».³¹ Hem cregut convenient fer-ne una tria dels detalls més adients al nostre treball.

Per exemple, el dia 14 de setembre de 1793, es lliuraven 60 lliures «al senyor Andreu Bosch, Arquitecto de Barcelona» (...) per los treballs de la planta sobre lo vinté...»³² No sabem amb certesa què vol dir «lo vinté», però sospitem que era un impost que hom pagava a l'Acadèmia, semblant al que avui es paga als col·legis professionals. En aquest sentit hem comprovat que el senyor Andreu Bosch era un dels pocs acadèmics que hi havia aleshores a Barcelona.³³

També hi trobem el nom d'un arquitecte de Lleida que va anar a Barberà a visurar l'obra un cop acabada, és a dir a donar el vist i plau tècnic a la feina de l'empresari. Diu així el document, «per la visura de la Iglésia a Mariano Viscarri arquitecto de Lleida, 30 lliures».³⁴

Un altre detall interessant sorgeix quan comparem un dels pactes de l'escriptura amb la realitat actual de la façana de l'església. Ens referim al relleu en pedra de la Mare de Déu que presideix la portalada. Pel fet de ser romànica, abans de veure cap document, ja havíem sospitat que era procedent de l'església vella. Aquesta suposició la confirma el pacte número 53 de l'escriptura i unes despeses pagades a un escultor de Sarral per restaurar-la que figuren a la «llibreta de eixides».³⁵ Però no ha estat això el

29. Vegeu l'apèndix documental (al començament del document).

30. A.H.P.T., manual 3789; fol. 209 i A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 62-64.

31. Vegeu més amunt nota nº 8.

32. Vegeu A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 23.

33. Vegeu MARTINELL, Cèsar: *Arquitectura i escultura...* Obra cit., vol. XII, pàg., 99.

34. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 31.

35. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fol. 24

que ens ha cridat l'atenció, sinó el text del pacte 53 que diu: «sapia lo Impresari que la Verge sobre la portalada de la Yglesia vella y lo Apostolat se posaran al puesto ahont dirán los comicionats al devanter de la nova».³⁶ Aleshores cal preguntar-se sobre la interpretació del terme »apostolat». ¿Es refereix als dos àngels que simètricament embolcallen la mandorla, o és que realment s'ha perdut part de l'escultura que decorava la portalada? Ens inclinem per la primera accepció: que en l'escriptura anomenen «apostolat» els àngels.

L'església es va acabar l'any 1796, que és quan va visurar-la l'arquitecte senyor Viscarri.

L'any 1799 se signava època de finiquit als empresaris.³⁷

Descripció de l'església

1.—La planta:³⁸

L'estructura total de la planta és un rectangle de 30 metres de llarg per 18,5 d'ample. Aquestes proporcions en un rectangle són les que corresponen a la Secció Àuria; són les del rectangle que modernament els matemàtics en diuen ϕ (fi).³⁹ La proporció harmònica de les mides màximes marcarà, segons veurem, la proporció i localització dels diversos compartiments en què es dividirà la planta. Això no és altra cosa que el criteri clàssic d'harmonia entre el tot i les parts.

Domina, a la planta, un eix de simetria principal longitudinal orientat d'E a W. En aquest mateix sentit la planta es divideix en tres naus de mides diferents (més ampla la central) i harmòniques.

En l'altre sentit, és a dir transversalment, un altre eix marca la situació d'un transepte; la col·locació de l'eix no és arbitrària, ans al contrari, correspon a una de les possibilitats de dividir harmònicament el rectangle ϕ que forma la totalitat de la planta.⁴⁰

El creuer o transepte, la situació del qual és condicionada per

36. Vegeu l'apèndix documental.

37. A.P.B., llibre 116 «Yglesia Nova», fols. 66-67.

38. Vegeu l'apèndix gràfic.

39. Vegeu SCHOLFIELD, P. H.: *Teoría de la proporción en arquitectura*. Editorial Labor. - Barcelona, 1971, pàgs. 162-163.

40. Vegeu SCHOLFIELD, P. H. Op. Cit. pà. 162.

l'eix transversal, no ultrapassa els costats del temple i també té en les seves mides propietats harmòniques.⁴¹

Aquesta saviesa en la solució de la planta —que també la trobarem en els alçats—, present en obres tan humils, no ens ha d'estranyar. Era corrent que els mestres de cases (arquitectes d'aleshores) més il·lustrats, que eren els que normalment feien els projectes, posseïssin manuals «formularis» per documentar-se en l'art del bon construir.

Les naus resten separades per pilars, tres per banda, els quals, amb les corresponents pilastres adosades als murs laterals, formaran els suports de les voltes.

A les parets laterals, tant al creuer com a les capelles, hi ha uns nínxols els quals, diu l'escriptura, seran «per posar los altars» (...) i «de un palm o palm y mitg de fondo».⁴²

L'esquema de les naus segueix més amunt del transepte per formar el presbiteri i les sagristies en una distribució de l'espai semblant, encara que no igual al creuer.

També es prolonguen les naus cap a l'altre extrem, és a dir vers l'entrada, per a formar, en una disposició igual a la de les naus, un atri o vestíbul, el baptisteri i la caixa del campanar.

El nivell del carrer és més baix que el de l'església; hom hi puja amb «tres graus de pedra picada de tres quarts y mitg de puja am «tres graus de pedra picada de tres quarts y mitg de alsada y dos palms de ample».⁴³ Semblant desnivell hi ha també entre les naus i el presbiteri.⁴⁴

Com podem veure doncs, es tracta d'una planta d'esquema basilical, on no hi ha cap concessió a les corbes barroques. La línia recta és la que priva i les proporcions són mesurades segons esquemes clàssics.

2.—L'exterior:

L'aspecte exterior de l'església de Barberà és, a grans trets, un paral·lelepíped cobert a dues vessants i un prisma octogonal (el campanar) inserit en un dels angles del paral·lelepíped.

41. Vegeu SCHOLFIELD, P. H. Op. Cit. pà. 162.

42. Vegeu l'apèndix documental (parte nº 34).

43. Vegeu l'apèndix doc. (parte nº 21).

44. Vegeu l'apèndix doc. (parte nº 32).

L'estructura exterior del temple pròpiament dit és molt senzilla, sobretot quan hom la compara amb altres esglésies coetànies de la rodalia. Li manca l'esveltesa d'un cimbori i uns contraforts laterals com tenen, per exemple, les de Blancafort, Sarral, Pla, etc. Però aqueixa absència palesa troba compensació en l'airostat del campanar, la silueta dinàmica del frontispici i la situació privilegiada de l'edifici al cim del turó on s'assenta la població.

Els murs de la fàbrica són gruixuts, d'un metre aproximadament. Pel que fa als materials emprats, serà bo consultar l'escriptura tot mirant l'obra. Diuen els pactes que l'empresari deurà fer les parets de l'església de «pedra picada y argamassa» i que la pedra de paredar «ha de ser cosa manual y regular pera traçar-la».⁴⁵ Es tracta doncs del típic aparell de maçoneria lligat amb morter de calç i arena.

Les cantonades, tant del temple com del campanar, són de pedra picada boixardada,⁴⁶ i el parament és un arrebossat de morter de calç i arena.⁴⁷ (Deixem per un altre apartat la descripció del frontispici).

La coberta és composta, formada per dos aiguavessos i un tremujal a sol ixent. Les teules, que són àrabs, estan col·locades de la manera que avui en diem obrades, és a dir subjectes amb morter. És curiós com ho descriu l'escriptura: «teulada d'impresari que es posar un poc de argamassa a cada costat y baix de la teula».⁴⁸ La teulada no descansa directament damunt les voltes de les naus, sinó en una encavallada.

En resum, veiem que els materials emprats són en general pobres, llevat de les cantonades que es justifiquen com a reforç estructural.

3.—La façana:

És la part més notable del conjunt, tant per la cura del dissenys, que ens mena al context estilístic de l'època, com per la utilització més profusa de la pedra.

45. Vegeu l'apèndix doc. (pactes 4 i 5).

46. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 17).

47. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 22).

48. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 7).

Encara que sigui arriscat, intentarem esbrinar-ne l'esquema geomètric que regí la composició:

Les seues mides màximes d'alt i ample la inscriuen en un quadrat. Aquest quadrat resta dividit harmònicament per dues faixes verticals que a la manera de pilastres reflexen l'estructura interior del temple.

Regeix la composició un eix vertical que assenyala l'emplaçament de la portalada i d'una rosassa. Ambdues constitueixen l'element central i, per tant, és allí on es concentrarà l'ornamentació.

Per la part de dalt dibuixa, retallant-se, una elegant silueta de corbes tangents a les pilastres.⁴⁹

D'aquestes parts de la façana que acabem de descriure a grans trets i que veurem en detall, unes tenen funció específicament ornamental, mentre que d'altres (encara que embelleixin el conjunt) la tenen per damunt de tot estructural.

D'aquestes, són estructurals, per exemple, les pilastres en tant que la seva finalitat és lligar, com un esquelet el conjunt. No en va són de pedra i coincideixen amb els pilars de l'interior. Però llur disposició dóna un ritme vertical a la totalitat del decorat. Arrenquen de terra animades per un sòcol amb motilura i coronen la façana sobreixint en forma de daus i boles. Com que són de diferent alçària (més baixes les dels costats), poden conjugarse tangencialment amb les corbes contraposades del coronament, que recorren el dalt de la façana en arcs de circumferència enriquits amb motlures. Aquesta disposició dóna una dinàmica molt elegant al davanter.

Tant les pilastres com les corbes són de pedra picada tallantada i sobresurten, formant relleu, mig pam del nivell del parament.⁵⁰

On hom carrega l'èmfasi ornamental és, naturalment, a la portalada. Aquí està per damunt de la funcionalitat de la porta i de la rosassa. Una gran massa pètria ultrapassa el parament gradualment per culminar en unes columnes exentes, una a cada costat. Amb tot, el relleu no és exagerat, car les columnes no sobresurten més enllà dels noranta centímetres, i la resta del plafó entre quinze i vint.

49. Vegeu l'apèndix gràfic nº 5.

50. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 9).

La composició segueix el ritme marcat per les pilastres i el coronament, és a dir, rectes verticals conjugant amb corbes. Aquests trets dibuixats per columnes i pilastres de la portalada amb el frontó, la rosassa i el mateix arc de la porta. I els elements ornamentals que flanquegen la porta, si més no, insisteixen en el ritme.

La part de parament que resta de la façana, és a dir, la paret pròpiament dita, és d'aparell de maçoneria com les altres dels costats. Només té diferent el tractament final que, segons diu l'escriptura, aquí «deurà fer perfilat de carroada».⁵¹

El buit de la porta (que té un arc de mig punt) és de proporcions àuries i bastant gran (245 cm. de llum per 412 d'alçada). El conjunt monumental que l'embelleix és una barreja de l'ordre dòric clàssic transformat per l'atreviment barroc i addicions rococó.

Les columnes i l'entaulament segueixen els mòduls clàssics, però aquest darrer no forma el típic frontó, sinó una mena de capelleta que protegeix la imatge romànica de l'església vella. Les columnes són coronades per damunt de l'entaulament amb daus i pinacles que no tenen res a veure amb l'ordre clàssic.

Els costats estan decorats amb uns elements en forma d'esses i volutes que estilitzen motius vegetals. Els tornem a trobar en prolongació fins a la rosassa, que està situada al bell mig de la façana.

El relleu que forma el conjunt, del qual ja hem parlat abans, no és massa turgent fora de les columnes i la cornisa, però és suficient per produir un interessant joc de llums i ombres.

Quant a l'estil, hom hi veu l'afirmació de la barreja de trets populars i clàssics indicats més amunt en parlar del context artístic d'aquells anys.

El barroquisme pròpiament dit, potser només el trobem en la manera lliure de resoldre el «frontó», en la prolongació de les columnes i en la creu que corona la rosassa —que recorda els coronaments de les esglésies més típiques de la Contrarreforma—. Veiem, però, amb tot, aquella voluntat de no ser barroc de la qual ens parla Martinell.⁵²

51. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 22).

52. Vegeu MARTINELL, Cèsar: *Arquitectura i escultura...* Obra cit., vol. XII, pàg. 30.

També es fan paleses les influències del rococó en el perfil dinàmic de la façana. No és altra cosa que la fòrmula emprada per primera vegada a la capella de la Ciutadella de Barcelona per Alexandre de Rez i que després tant proliferà per tot Catalunya. També són rococó les corbes capricioses dels costats de la porta i de la rosassa. Si escoltem el que diu Kubler⁵³ tenen, però, més influència italiana que no pas francesa.

Amb tot, hi veiem una clara intenció de fer les coses segons els cànons clàssics vitrubians. Hom ho veu en la manera d'entendre les proporcions i en la cura amb què es tracta l'ordre dòric de les columnes i l'entaulament, llevat d'aquelles concessions barroques de les quals hem parlat.

4.—El campanar:⁵⁴

Ja havíem indicat la situació del campanar quan parlàvem de la planta. Està format per una superposició de tres prismes i una coberta piramidal. El primer prisma, que puja de terra fins a l'alçada de la teulada aproximadament, és de secció quadrada. Al damunt d'aquest, el campanar pròpiament dit, que ja és un prisma octogonal, evolució que es fa mitjançant petxines. Coronant aquest, n'hi ha un altre més prim, que forma el que a Barberà en diuen «els solanets» que són coberts per la teuladeta piramidal.

Per dins té una escala adossada a les parets que va pujant en trams de volta catalana. Relatiu a ella diu l'escriptura: «deurà fer una escala de quatre palms de ample per pujar al cor y despues continuarla fins dalt del paviment de les campanes y dita escala deurà ser de rajola ab una fusta devant de cada escaló».⁵⁵ També hi ha tres voltes corresponents a altres tants replans de diversa funció; diu la taba: «en lo campanar deurá fer una volta per posar lo rellotge y altra per lo paviment de las campanas y que ditas voltas degan ser de obra cuyta y aixi mateix fer altra volta sobre las campanas que deurá ser bofada».⁵⁶

53. Vegeu KUBLER, George: *Arquitectura de los siglos...* Obra cit., vol. XIV, pàg. 334. Quan parla de l'ermita del Remel d'Alcover la qual té l'ornamentació molt semblant a l'església de Barberà.

54. Vegeu l'apèndix gràfic nº 3.

55. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 15).

56. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 13).

La silueta que veiem del campanar forma un tot homogeni amb el frontispici i les proporcions que regeixen llur estructura estan també en relació àurea. L'alçada del campanar des de la teulada és la mateixa de la façana.⁵⁷ El cos central té vuit finestres, quatre dels quals són per les campanes mentre que els altres són merament decoratius i resten cecs. Dalt de tot, als solanets, n'hi ha quatre, oberts a una balustrada que dona al campanar el caràcter d'una esplèndida talaia de la Conca.

Els elements estructurals, cantonades, finestres, balustrada, etc., són de pedra picada buixardada. També ho són els pròpiament ornamentals, un bordó, una cornisa del peu dels solanets, unes carteles de damunt de la balustrada i unes boles del coronament. Només són d'aparell de maçoneria els intervals de paret que resten entremig de les cantonades. La coberta piramidal és de teula vidriada de color verd.

Aquesta mena de campanar és molt comú a les nostres esglésies rurals del segle XVIII. Ja hem parlat més amunt de l'origen plateresc que els atribueix Kubler.⁵⁸ Tot i que és una fórmula emprada en tota la Península, on es popularitzà fou precisament a les esglésies de la ruralia catalana durant el segle XVIII.

5.—L'interior:⁵⁹

Havent vist la distribució de la planta, només ens resta parlar de l'espai interior del temple.

Ja hem fet referència a la fredor exterior del volum del temple; doncs bé: l'interior no té res a veure amb allò, és completament diferent, molt més interessant.

Les naus estan cobertes amb voltes, de canó amb llunetes la central i per aresta les laterals. Aqueixa solució, generada per arcs de mig punt que tenen la línia d'arrencada al mateix nivell per a les tres naus, fa, com és lògic, que la central sigui més alta.

El creuer també té volta de canó i llunetes, però, en direcció perpendicular a la de la nau central. En la intersecció de les dues

57. Vegeu l'apèndix gràfic nº 5.

58. Vegeu més amunt la nota 18.

59. Vegeu l'apèndix gràfic nº 1 i 2.

voltes de canó, s'hi aixeca una cúpula solucionada amb petxines. És, però, una cúpula poc esvelta sense quasi gens de tambor. Des de baix, hom la veu només com una mitja taronja.

A les sagristies s'hi repeteixen les voltes de canó amb llunetes, paral·leles a la central.

Al presbiteri es clou l'espai superior a la manera d'absis amb el recurs d'una volta de quadrant d'esfera de copinya, és a dir, amb un ornament estriat en forma de petxina del qual ja parlarem més endavant.

A l'entrada de l'església, on hi ha l'atri, un parell de voltes, de canó l'una i per aresta l'altra, aguanten el forjat del cor. Cal notar que aquí l'arc generatiu de les voltes no és de mig punt, sinó un carpanell que, de cara a l'altar, ofereix una tribuna balustrada molt elegant.

Un detall a tenir en compte de les voltes és el fet que la teulada les amagui completament a l'exterior, deixant un espai entre ambdues per l'encavallada que serva la teulada.

L'armadura d'arcs que aguanta les voltes arrenca dels pilars i pilastres que abans hem citat. Aquests suports són d'una secció bastant particular: un nucli quadrat —que és el pilar pròpiament dit— amb l'addició d'un petit rectangle a cada costat —que és la secció de cada una de les arcades que arrenquen de terra—. ⁶⁰

L'ornamentació, en general, té la intenció de seguir mòduls clàssics quant a les proporcions. Ara bé, tal com succeïa a la portalada, és una barreja de conceptes clàssics i rococós, que dona com a resultat —i valgui la redundància— l'estilització d'un estil molt curiosa.

Per exemple, en els pilars, el sòcol, el capitell i l'entaulament, en principi hom hi suggereix l'ordre corinti. La motllura del sòcol recorda el pedestal clàssic (la típica base àtica). En els capitells, com ja era d'esperar, és on el gust popular es recrea amb més atreviment: les fulles d'acant s'estilitzen de tal manera que, ningú diria que en són. En canvi, les volutes són les clàssiques; però, entremig d'elles, hom torna a veure la fantasia rococó en una mena de flors o mascarons humans. L'entaulament està desplaçat més amunt del normal, i encara no és allí d'on arrenquen els arcs, sinó un metre pel damunt, en una motllura.

60. Vegeu l'apèndix gràfic nº 4.

La motllura de l'entaulament és contínua en el recorregut de les parets laterals.

Altres tipus d'ornamentació de caire bastant lliure els trobem en les claus de les voltes. Són estilitzacions més o menys naturalistes o símbols eclesiàstics.

El presbiteri, ja n'hem parlat més amunt, té una volta de quadrant d'esfera a manera d'absis amb ornamentació de petxina. Altres dues de semblant ornamentació hi ha als racons.

Respecte als buits que han de deixar entrar la llum, a part del rosetó del frontispici, només hi ha dues finestres rectangulars, una a cada costat del creuer. Pel que hem llegit a l'escriptura,⁶¹ sembla que, en el projecte, tenien intenció de fer-les com a rosasses.

Els materials emprats a l'interior són, en la major part, pobres. Només els sòcols i les portes són de pedra. D'aquests diu l'escriptura, referint-se al tractament que hom deurà fer a la pedra: «Les vasas dehuen ser tallantadas al fi y los socols y sobresocols boxerdats».⁶² Entre els altres elements, veurem, per exemple, que els suports —pilars i arcs— «deuran ser de obra cuyta (...) y que ditas pilastras degan ser de guix i argamassa».⁶³

Suposem que tota l'ornamentació fou feta amb motlles més o menys estereotipats, a base d'estuc, i que els paraments foren enguixats. Diu la taba: «sapia lo impressari que será de sa obligació terraguixar tota la obra de la Yglesia de part de dins de guix i argamassa y despues emblanquejarla de guix blanch y pulirla».⁶⁴

Les voltes i els arcs són totalment d'obra cuïta. D'ells diu el contracte: «...la boveda de la Yglesia la deurá fer de dos rajolas dobladas y los archs de dins la nau y navecillas deurán ser de gruix de un mahó de cap y altre de través».⁶⁵

En conjunt, l'espai interior és d'un racionalisme clàssic i no ofereix cap mena de concessió al barroc llibertí de les corbes i

61. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 19).

62. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 3).

63. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 6).

64. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 22).

65. Vegeu l'apèndix doc. (pacte nº 24).

les llums zenitals, per exemple. Tal com passava a la façana, notem una voluntat de fugir d'aquells tòpics barrocs de tal manera que quedaran reduïts a uns quants elements ornamentals —capitells, claus de volta i pocs més—.

El ritme queda establert en la connexió de les verticals dels pilars, les horitzontals de l'entaulament i les corbes dels arcs. L'escassa llum lateral de les finestres ajuda, si més no, a ressaltar els relleus que marquen aquells ritmes.

Encara que els materials emprats en aquest interior són pobres, no podem dir el mateix de la tècnica en què fóren utilitzats. S'ha de reconèixer que els paletes que van treballar a les ordres de Francesc Thomàs i Magí Veciana eren excel·lents representants de la tradició maçonera catalana. D'aquella tradició de substrat romà que ha donat a Catalunya, i molt concretament a les comarques tarragonines, excel·lents arquitectes. Vegeu, com a exemple del que diem l'origen de la major part dels homes que formaren l'escola del màxim representant del Modernisme, Antoni Gaudí.⁶⁶ Doncs bé, aqueixa qualitat tècnica que en el Modernisme va arribar al cim de les possibilitats estructurals i formals que podien oferir aquells materials pobres —quan va emprar-los—, hom la troba també en la construcció de les voltes de les esglésies del XVIII a les nostres comarques. És interessant, i ho recomanem, pujar a les voltes de l'església de Barberà per adonar-se de la qualitat constructiva que hem exposat.

I és interessant, a més a més, per un altre motiu. Hom pot veure allí una de les constants de l'arquitectura catalana en la manera d'embolcallar la plàstica curvilínia exterior que podrien oferir les voltes i —sobretot— la cúpula, per mitjà d'una teulada encavallada. És el concepte català de l'espai exterior —de la massa— tan ben analitzat per Cirici Pellicer, quan parla «d'unitat centralitzada, de tendència a l'estabilitat, d'arrodoniment, de tancament entre l'exterior i l'interior, de puresa i despullament, de renúncia a tota gesticulació superba (...) amb tendència cap a les formes compactes, sense estructures obertes ni radiants ni divergents ni agudes, sinó fetes per envolvents tancades...» (...) «...la

66. Sobre aqueixa opinió de la tradició maçonera a les comarques tarragonines vegeu el que diu TARRAGÓ, Salvador: *Gaudí*. Ed. Escudo de Oro. Barcelona, 1974, pàg. 5.

cúpula catalana s'amaga humilment sota la senzilla teulada tradicional...».⁶⁷

III. CONCLUSIONS

La construcció de l'església està perfectament inclosa en el moment socio-polític i econòmic de la Catalunya del XVIII. Mostra l'eufòria econòmica que va arribar a tants pobles petits fins al punt de permetre's el luxe d'enderrocar les esglésies velles per construir-les de nou amb més ambició.

Estilísticament hem vist que segueix el caire eclèctic que marcà l'arquitectura del XVIII. Per una part reminiscències barroques, vigents per la identificació popular amb l'estil, i per altra, innovacions franceses i italianes portades a començaments de segle, tant per l'arxiduc Carles d'Àustria com pels Borbons.

Amb tot, s'hi nota la voluntat de fer les coses segons el criteri clàssic (neoclàssic) que gradualment s'anà imposant, barrejant-se amb elements —sobretot els ornamentals— de gust popular que es resisteixen a desaparèixer.

Per altre costat, en aqueixa església, com en tantes altres del món rural, hi és palesa l'ambició que animava la construcció dels nous temples en el fet de prendre patró de les construccions de les viles. Aleshores, com que els recursos econòmics dels pobles eren bastant minsos no els era permès d'utilitzar els materials nobles i luxosos amb la profusió que haurien volgut; calia doncs espavilar-se amb llurs possibilitats. Aquesta és, entre d'altres, la causa de l'excel·lent obra de maçoneria que ofereixen aquestes esglésies sobretot en la construcció de voltes.

I, finalment, hem de constatar que creiem veure en l'església estudiada, a pesar de la seva humilitat les constants arquitectòniques en la concepció volumètrica que han estat típiques de l'arquitectura catalana des de sempre. Ens referim, no cal dir-ho, a la forma com hom cobreix el temple, que amaga la plàstica curvilínia de les voltes i el cimbori que podrien donar (com passa en altres països) elegància al temple.

JOAN FUGUET SANS

67. Vegeu CIRICI PELLICER, Alexandre: *L'arquitectura catalana*, Ed. Moll, Palma de Mallorca, 1955; pàgs. 35 i 48.

APÈNDIX DOCUMENTAL

— Arxiu Parroquial de Barberà
Llibre 116: «Yglesia Nova»

24 d'agost de 1972

— Arxiu Històric Provincial de Tarragona
Manual nº 3769; caixa 35; fols. 251-258; Notari: Josep Segura.

Contracte de les obres de construcció de la nova església de Barberà, suscrit pel Mestre Francesc Thomàs, arquitecte de Montblanc i una representació de veïns de Barberà. Conté la còpia íntegra de la taba publicada per la subhasta de les obres.

«Sia a tothom notori com lo reverend Joseph Cabirol, prevere y Rector de la Parroquial Yglesia de la vila de Barbarà, Corregiment y Arquebisbat de Tarragona, Victorià Calbet y Marimon, Manuel Calbet, Joan Poblet, Victorià Miró, Manuel Casamitjana, Joan Miró, Victorià Calbet, Ignasi Sarró, Joseph Marimon, Joseph Romeu, Ramon Avellà, Roch Bella, Francesch Buada, Joseph Esplugas, Onofre Casamitjana, Joseph Poblet, dit lo Genovès, Francesch Miró y Anton Cabestany, tots pagesos de la sobredita vila de Barbarà, no sols en nom seu propi, com y en lo de comisionats o administradors que son de la construcció de la fàbrica de la nova Yglesia Parroquial de la mateixa vila; y, desitjant dits otorgants que dita obra se posia en pràctica pera major culto de Deu Nostre Señor, y comoditat dels vehints y moradors de la sobredita vila. Per so, de son grat y certa sciència, en dits respectius noms, donan lo Aciento o Preufet de fer y constuhir dita nova Yglesia Parroquial a Francesch Thomàs, Arquitecto de la vila de Montblanch de dits Corregiment y Arquebisbat, com a menor postor en lo encant públich, taba y corredor infrascrits mediant, present y avall acceptant, lo qual aciento o preufet fan los dits otorgants al mencionat Francesch Thomàs, aixi, al millor modo y manera que dir y entendre se pot, ab los pactes en la taba de dit aciento o preufet expressats; qual és del thenor seguent: Qui vulla dir y entendre en pendrer lo ACIENTO o preufet y construhir la nova Yglesia Parroquial de la vila de Barbarà; lo qual aciento o preufet faran y firmaran lo acte los administradors o comicionats que seran elegits de dita nova Yglesia; y se li donarà al Impressari fianzas a sa coneguda per la seguretat del dit preufet y baix los pactes següents a dit Impressari:

1. Primo, sapia lo Impressari que se li posarà lo terreno a coneguda dels comicionats que seran elegits de dita nova Yglesia.
2. Item, sapia dit Impressari que serà de sa obligació lo obrir y omplir los fonaments fins al paviment de la Yglesia, quedant mitg palm de retreta per part, tant pel devant com pel detrás. Advertint que si de quatre palms en avall del dit paviment no se encontra ferm, los comicionats li pagaran lo jornal o li refaran lo que importia;

y en cas de que no hi hagués quatre palms de fonament, no per aixó se li rellevarà cosa alguna.

3. Item, sapia dit Impressari que serà de sa obligació fer los sòcols, sobresòcols y vasas que se hauran menester per dita Yglésia, y que las vasas dehuen ser tallentades al fi, y los sòcols y sobresòcols boxerdats y que ditas pedras deurà ferlas, o passat Pira, qui va a Blancafort, o passat Sarreal, que va a Forès, y que deurà buscarlas totas en la mateixa padrera pera portarlas.
4. Item, sapia dit Impressari que deurà fer las parets de la Yglésia de pedra y argamassa que tot sia bo, y que ditas parets han de ser conforme està en la planta.
5. Item, sapia dit Impressari que queda de sa obligació y ças costas lo arrencar la pedra tant de picar com de aparedar; y que la de aparedar ha de ser una cosa manual y regular para traginarla; y que esta de aparedar la dega fer o arrencar en lo tossal de la vila, dit lo tossal de la Padrera, o carretera amunt camí del Hostal del Allioli.
6. Item, sapia dit Impressari que las pilastras de dins de la nau de la Yglésia y també los archs deuran ser de obra cuyta, qual queda a carrech dels comicionats posarli a peu de obra; y que ditas pilastras degan ser de guix y argamassa.
7. Item, sapia dit Impressari que los ràfechs de la teulada deurà ferlos de obra cuyta, so és, dos filadas de rajolas y una de teula abocada; y que tot lo que dirà lo gruix de la paret dega ser de teula plè y que dit ràfech deguia pujar besant amunt fins trobar lo del altre costat, y així mateix que deguia posar una teula plena per part a la cadena; y las de la carena deguian també ser plenas y que agafian las altrás. Y la demés taulada deguia ferse taulada de impressari, que és posar un poch de argamassa a cada costat y baix de la teula.
8. Item, sapia lo dit Impressari que la taulada no deu carregar sobre la volta sinó que ha de ser ab bigas y llatas; y que serà de sa obligació donar la trassa al fuster pera compondre las bigas per la encaballada; y dit fuster y fusta anirà a costa dels comicionats. Y desde la volta de la Yglésia a la taulada hi ha de haver la proporció y distancia que se demostra en la planta.
9. Item, sapia també lo Impressari que serà de sa obligació fer una canal de pedra picada que correspon a la paret del campanà pera treurer la aygua que donarà o caurà al dit campanà; y que dita canal degui voltar lo campanà anant a llansar la aygua a la paret del mitg dia; y que ditas canals deguian ser engalsadas y que sian de un quart de galser ab sinch quarts de ample y la fondaria corresponent; y ditas pedras de dita canal deuran ficarse un poch a la paret.
10. Item, sapia també lo Impressari que deurà fer lo campanà tot plè de pedra y argamassa fins al piso de la Yglésia.

11. Item, sapia també dit Impressari que tot lo escociat corresponent al campanà deu ser de pedra picada.
12. Item, sapia dit Impressari que al igual del escociat del campanà deurà fer un burdó conforme demostra la planta.
13. Item, sapia dit Impressari que en lo campanà deurà fer una volta per posar lo rellotge y altre per lo paviment de las campanas, y que ditas voltas degan ser de obra cuyta; y aixi mateix fer altra volta sobre las campanas que deurà ser bofada.
14. Item, sapia dit Impressari que los quatre finestrals del campanar, que seran oberts, deuen ser tots de pedra picada boxardada, com també los altres quatre, que seran tancats, han de demostrar mitg palm de fondo de finestra també de pedra picada. Y totas las pilastras y mitjas pilastras degan ser també de pedra picada; y los archs, gornisas y cartalatxos del dit campanà degan ser també de pedra picada, com també las voltas del remato y balustrada y la bola de sobre la cúpula del campanar deurà ser foradada per posar lo pinell.
15. Item, sapia també lo Impressari que dins del campanà deurà fer una escala de quatre palms de ample per pujar al cor, y después continuarla fins dalt del paviment de las campanas; y dita escala deurà ser de rajola ab una fusta al devant de cada escaló, la qual fusta cuydaran los comicionats de donarla; y que en dit campanà dega fer las espitlleras necessarias pera donar claror a dita escala, segons se demostra en la planta; y que ditas espitlleras degan ferse a la part de mitg dia y, en ser al igual del cor, deurà fer una finestra corresponent y proporcionada y aixi mateix altra de petita al paviment del rellotge, si apar bé als comicionats; y en dita escala de dit campanar, deurà fer un envà de rajola doblada de quatre palms de alsada desde baix fins dalt.
16. Item, sapia també lo Impressari que deurà fer una portalada per entrar al cor de pedra picada com la de la sagristia y altra al paviment de la Yglésia que doni a la escala del cor y campanar pera pujarhi.
17. Item, sapia dit Impressari que deurà fer totas las cantonadas de la Yglésia y campanar de pedra picada buxardada, y el remato del devanter tallantat; y en dit devanter deurà posarhi los sòcols, vasas y bolas conforme demostra la planta, de pedra picada.
18. Item, sapia dit Impressari que serà de sa obligació fer al devanter una filada de sòcol de tres palms de alsada de pedra buxardada ab un quart de retreta.
19. Item, sapia dit Impressari que deurà fer las pilastras del devanter y tota la portalada, cornisa y capelleta dessobre la portalada, tot de pedra picada; com també totas las Ons del devanter que deguia ferhi una faixa que hisca una polsada de part defora y aixi mateix que deguia tenir lo escociat que li correspon, tant de part de dins com de part de fora.
20. Item, sapia lo Impressari que la portalada y campanar, que serà otxavat segons lo plan, deurà ferse segons la planta que se demons-

- tra separadament de la planta de la Yglésia y no segons la que se demonstra en dita planta de la Yglésia; y que la portalada deu ser ordedórica tot lo que se haurà de fer segons y com se demonstra en dita planta y lo que se conté en la tabba. Advertint, que lo circul de la portalada principal de la Yglésia deu ser com la de la primera planta ab tot lo escociat de la porta de tota la dita planta; y las pilastras del devanter degan tenir quatre palms de ample, encara que en la planta nols tingua, y que las dos columnas de la portalada degan ser rodonas y separadas de la paret.
21. Item, sapia dit Impressari que en la portalada principal de la Yglésia deurà fer tres graus de pedra picada de tres quarts y mitg de alsada y dos palms de ample ab un bordonet y filet acompanyant encara que en la planta no si demostrian.
 22. Item, sapia lo Impressari que serà de sa obligació terraguixar tota la obra de la Yglésia, de part de dins de guix y argamassa y después emblanquejarla de guix blanch y pulirla. Y així mateix arrebossar la de part de fora y donarli llet de cals pera blanquejarla, *menos lo devanter que lo deurà fer perfilat de carroada.*
 23. Item, sapia dit Impressari que deurà fer las gornisas de la Yglésia y capitells conforme està en la planta.
 24. Item, sapia també dit Impressari que la bóveda de la Yglésia la deurà fer de dos rejolas dobladas; y los archs de dins la nau y navecillas deuràn ser de gruix de un mahó de cap y altre de través.
 25. Item, sapia també lo Impressari que serà de sa obligació fer las voltas de la nau de dita Yglésia ab llunetas conforme està en la planta y las de las navecillas degan ser pararesta conforme se demostra en dita planta; y la del crusero que dega ser volta bufada sens simbori ab un floró al mitg de la volta ab quatre faixas que degan pujar desde una pilastra a la altra.
 26. Item, sapia dit Impressari que en lo presbiteri deurà fer tres graus de pedra picada conforme se ha dit en las de la portalada principal ab la advertencia de que solament han de ser al mitg, y las graus han de ser voltadas ab un vol corresponent, y a cada costat y deu fer deu palms de paret ab una pedra picada al igual del piso del presbiteri que hisca un poch enfora.
 27. Item, sapia lo Impressari que deurà fer las portaladas de la sagristia ab la que correspon a la capella del Sant Cristo, de pedra picada tallentada al fi ab una faixa al devant y una mitja caña acompanyada de un filet per part, conforme se demonstra en la planta.
 28. Item, sapia també lo Impressari que las tres graus que se demostren en la planta corresponents al altar del Sant Christo no se han de fer al entrar, sinó dins, a distancia de uns vuit a deu palms de la mesa del altar, y estas han de ser conforme las del presbiteri.
 29. Item sapia lo Impressari que la capella del Sant Christo deurà ferse a la part de la Rectoria y la sagristia a la part de mitg dia, encara que en la planta estiga com allí se demonstra.
 30. Item, sapia dit Impressari que deurà fer una finestra a la capella

del Sant Christo y altra a la Sagristia conforme se demonstra en la planta, y així mateix una portalada ahont dirà lo señor Rector per poder entrar ell a la Yglésia; y esta deurà ser de sinch palms de ample y deu de alçada y que tant las finestras com la portalada deuran ser de pedra picada boxardada.

31. Item, sapia dit Impressari que en la Sagristia deurà deixar en una de las parets de ella, allí ahon diran los comicionats, un armari per la plata y altra per posar una gerra per rentarse las mans los sacerdots ab un forat que traiguia la aigua fora, y així mateix, que deguia fer una pica ab un peu per posar la gerra; tot de pedra picada.
32. Item, sapia dit Impressari que deurà encaironar tot lo paviment de la Yglésia junt ab lo de las capellas y Sagristia y lo del cor enrajolat.
33. Item sapia dit Impressari que en lo presbiteri deurà fer una petxina gran al mitg y una a cada racó més baixa que la gran y més petita.
34. Item sapia dit Impressari que deurà deixar a la paret de las capellas un ninxo corresponent a quinze palms per posar los altars; y també en lo crusero, de vint palms de ampla y tots de un palm o un palm y mitg de fondo y a la alsada segons diran los comicionats.
35. Item, sapia també lo Impressari que deurà fer lo peu de la trona y escala per pujari tot de pedra picada tallentada al fi, y lo demás de dita trona queda a càrrech dels comicionats.
36. Item, sapia dit Impressari que per la construcció de la nova Yglésia se li donarà tota la pedra de la Yglesia vella a exePCIÓ de la mesa del altar major, Santa LluCIA y Fonts Baptismals.
37. Item, sapia també lo Impressari que serà de sa obligació cuidar-se de buscar y pagar la fusta y cordas per las embestidas y de la fusta y demes necessari per los sindriats, y los comicionats cuidaran de portarla com no distia mes de quatre horas de Barbarà, que en cas sia més distant cuidarà lo Impressari de portarla fins a dita distancia.
38. Item, sapia lo Impressari que serà de sa obligació lo arrencar lo guix que se haurà menester per la dita obra de la Yglésia y ajudar a enfornar y que lo dit guix deurà ferlo a Ollés.
39. Item, sapia lo Impressari que si als comicionats los apar mudar, llevar o añadir alguna cosa deurà ferse per dit Impressari, pagant o llavant lo que importia a coneguda del Mestre que assenyalaran los comicionats.
40. Item, sapia també dit Impressari que dins lo termini de tres anys, contadors del dia se li firmarà lo acte en avant, dega ser acabada del tot la dita Yglésia nova y lo campanar.
41. Item, sapia lo Impressari que haurà de donar dos o més fianzas a coneguda y gust dels comicionats de dita Yglésia per la seguretat de aquella; las quals junt ab lo dit Impressari se hauran de obligar ab escritura de ters ab sas personas y bens.
42. Item, sapia lo Impressari que lo preu se lliurarà se li pagarà de aquesta manera a saber: en comensar la obra, sinch centas lliuras;

- quant serà a punt de fer la envastida altrás sinch centas lliuras; y después de vuit en vuit palms, quatre centas lliuras fins a mitja obra, de manera que a mitja obra degan entregarseli la meitat dels diners, y despues lo demás se li donarà conforme anirà avansant la obra, a coneguda de experts; advertint que los comicionats se li reservaran set centas lliuras per lo ultim que se finirà la dita obra pera ferla visurar si apar bé a dits comicionats.
43. Item, sapia dit Impressari que sempre dits comicionats vulgan fer visurar la obra pogan ferla visurar, pagant dita visura la mitat quiscun.
 44. Item, sapia dit Impressari que lo desfer la Yglésia vella anirà a costas dels comicionats.
 45. Item, sapia dit Impressari que serà de sa obligació guardar pera picar totas las pedras de la Yglésia vella que seran bonas per dit efecte y que no pugua gastarla per aparedar ni per altra cosa.
 46. Item, sapia també dit Impressari que deurà cuydarse y serà de sa obligació lo buscar y triar tota la arena necessaria per dita obra y així mateix pasarla; y dita arena deurà triarla en lo riu de Pira desde Ollés fins al Moll del Amorós o Rocas Pallaresas.
 47. Item, sapia dit Impressari que serà de sa obligació ferse la argamassa y pujarse tota la cals desde las Bassas, prop la font ahont se amarrarà, y així mateix tota la aigua necessaria pera dita argamassa y tota la demás que se hage menester per dita obra.
 48. Item, sapia dit Impressari que serà de sa obligació cuydar de buscar y pagar los manobres necessaris.
 49. Item sapia dit Impressari que pera evitar tota disputa o dificultat per quant algunas cosas no se demonstren en la planta, entenguia dit Impressari que si en la tabba se explica alguna cosa que en la planta no se demostria, no obstant ho deurà fer, segons, y del modo canta la tabba, per més que en la planta no se declaria.
 50. Item, sapia lo Impressari que mentres hi hage diners y se li complian los plassos no pugua parar la obra.
 51. Item, sapia dit Impressari que lo tragar la cals, obra cuyta, fusta, guix, pedra y demás necessari per dita obra, y així mateix lo comprar y pagar lo sobredit, anirà a càrrech dels comicionats de dita obra, a excepció de lo que queda dit en altres capítols que queda a càrrech del Impressari.
 52. Itm, sapia dit Imepressari que se li donarà casa franca y serà franch de personal ell y sos fadrins, y de tots altres pechos mentres durarà dita obra.
 53. Item, sapia que la Verge sobre la portalada de la Yglésia vella y lo Apostolat se posaran al puesto ahont diran los comicionats al devanter de la nova.
 54. Item, sapia dit Impressari que deurà pagar y satisfer per lo salari del acte trenta lliuras a més lo paper sellat e hipotecas de ahont corresponguia, lo qual deura entregarlo copia autèntica mediant a dits comicionats; qual acte deurà ferse y firmarse en poder de Joseph Segura, Notari de Montblanch. Com, y també, al corredor

per sas corredorias, o lo dret de encantar, y fer sa relació del preu, se lliurarà vint lliuras, moneda de Barcelona. Dirhi qui dirhi vulla, que al més donant se lliurarà qui més barato o farà ab los sobredits pactes.

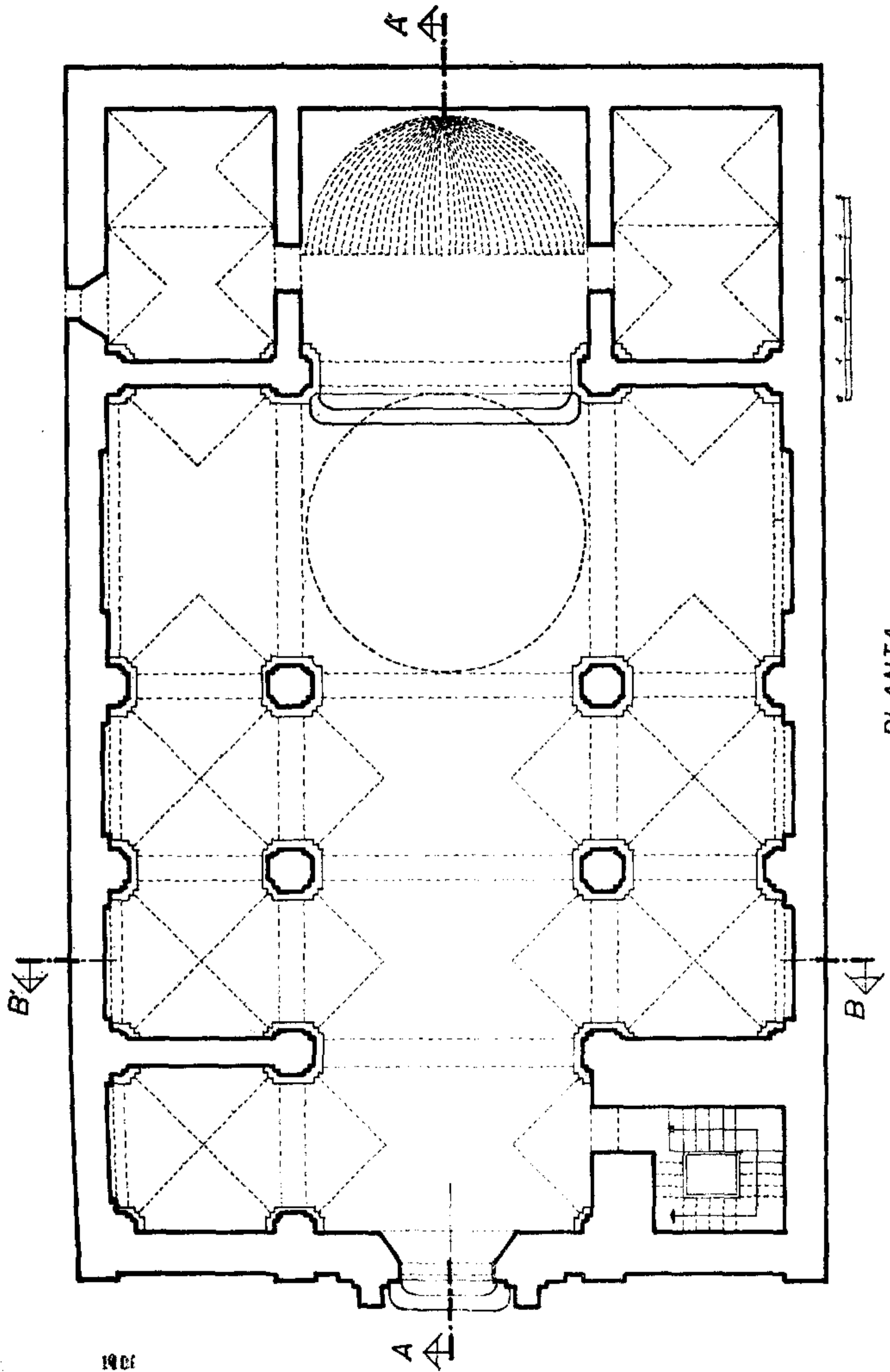
Item, y finalment, sapia lo Impressari que de dita tabba sen ha tret lo traginar la aigua y la cals, y arrencar, y enforar lo guix.

Y ab dits pactes, en la sobreincertada tabba continuats, y no sens ells, ni de altra manera, prometen los sobredits otorgants donar y pagar al precitat Francesc Thomàs, Arquitecto, per dit aciento o preu fet la cantitat de NOU MIL lliuras, moneda de Barcelona, per qual preu fou lliurat aquell a favor del mencionat Francesch Thomàs com a menor postor, quals prometen los referits otorgants pagar en lo modo, forma y manera que en dita tabba se conte, sens dilació ni excusa alguna ab salari de Procurador acostumat, ab restitució y esmena de tots danys y gastos. Y pera cumplir tot lo preu, dits otorgants, ne obligan al sobredit Francesch Thomàs no sols los bens seus propis, si també los de dita administració, de quiscun de ells assolas, mobles e immobles presents y venidors. Renunciant, però, al benefici de novas constitucions divididoras y cedidoras accions, epístola del Emperador Adrià y Consuetut de Barcelona que parla de dos, o molts, que assolas se obligan. Y a tot y qualsevol altre dret y ley que en dits respectius noms a favorir los puga, y a la que prohibeix la general en forma. Y per pacte exprés (a excepció de dit reverend Rector) a son propi for, sotmetense, ells y sos bens, y quiscun de ells, al for y jurisdicció del Illustrissim Señor Corregidor de Barcelona, Tarragona y a qualsevol altre jutge y tribunal secular solament, ab facultat que donan de poder variar de judici una y més vegadas satisfets o no los gastos. Fent y firmant escriptura de ters (a excepció del sobredit Reverend Rector), baix pena de ters en los llibres dels tersos de las Curias de dits Iltres, Señors Corregidors de Barcelona y Tarragona, y altre qualsevol jutge y superior secular, obligant per dit efecte sos bens predits y de quiscun de ells assoles, mobles e immobles, presents y veniders. Y per trobarse ausents de ditas curias, constituheyxent y ordenan en procuradors seus, y per quiscun de ells, a tots los notaris, escrivants jurats y ministres de ditas respectivas curias, actuals y esdevenidoras, para qualsevol dia habil puga compareyxa en ditas curias y en qualsevol de ellas fer y firmar la escriptura de ters mencionada, ab todas las clàusulas de estil segons lo rigor de dita escriptura de ters, y observansa de ditas respectivas curias, ab promesa de teniro tot per ferm y vàlido y no contravenir en temps algun per algunas causas o rahó. E lo sobredit Francesch Thomàs, accepta lo dit Aciento, o preu fet, de fer y construhir dita nova Yglésia Parroquial de Barbarà, per lo sobredit preu de Nou Mil lliuras, moneda de Barcelona, ab los pactes en la sobreincertada tabba expressats, los quals promet cumplir y observar sens dilació ni excusa alguna, ab salari de procuradors acostumat, ab restitució y esmena de tots

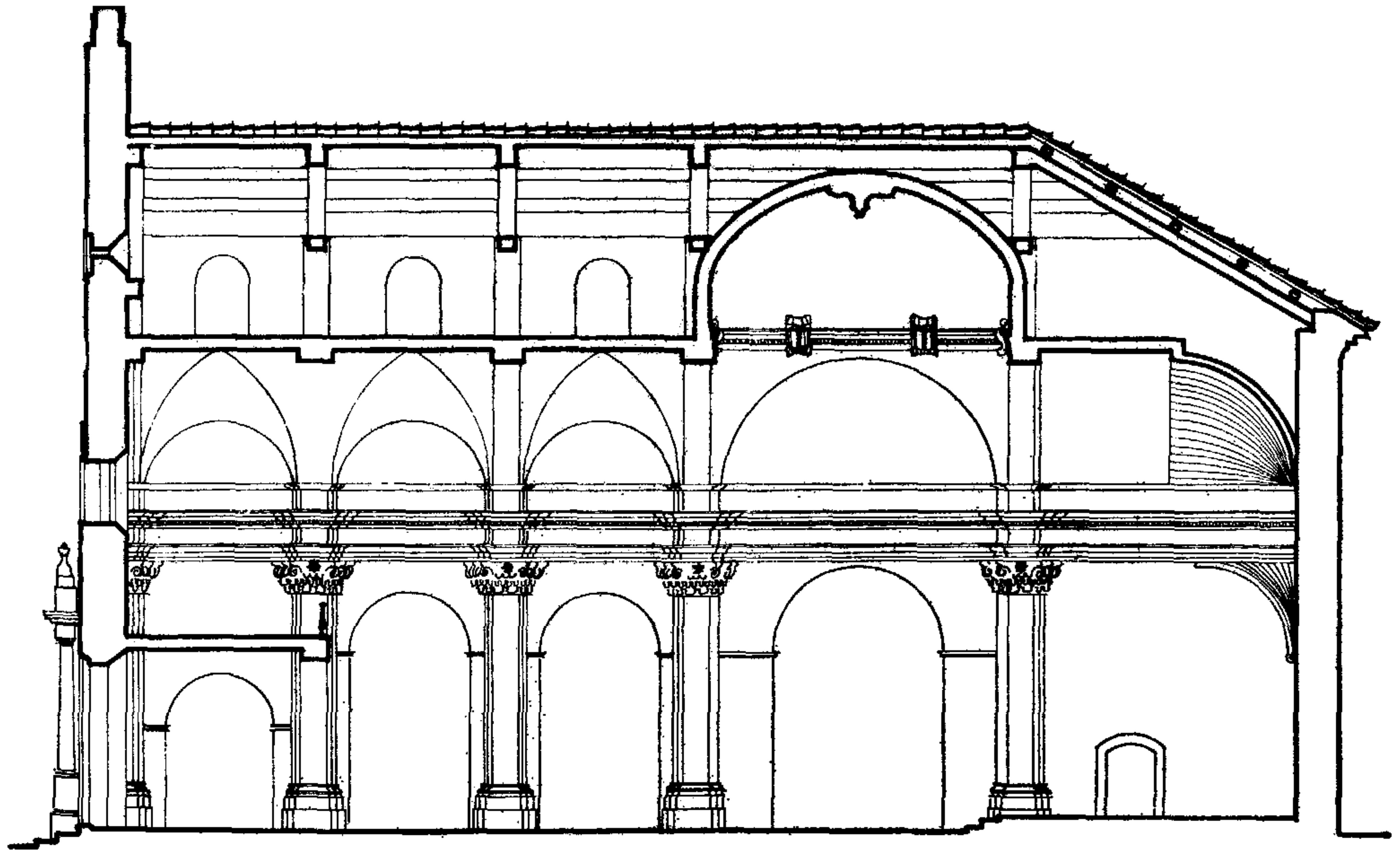
danys y gastos. Y per major tuhició y seguretat de tot lo referit dóna en fiança y principal obligat a Magí Veciana, Mestre de Casas de la vila de Sarreal, de dit Arquebisbat, lo qual present, accepta lo càrrech de dita fiança y promet que tant ab dit son principal, Thomàs, sens ell, y a solas complirà lo per lo sobredit, Francesch Thomàs, sobre promés. Y així, tant lo sobredit Francesch Thomàs, Principal, com lo dit Veciana, fiança, pera complir tot lo referit, obligant tots sos bens y dels altres de ells assolats, mobles e immobles, presents y venidors, renunciant perçò al benefici de novas constitucions divididoras y cedidoras accions, epístola del Emperador Adrià y Consuetut de Barcelona, que parla de dos o més que assolats se obliguen; y la dita fiança renuncia a la lley que diu que primerament se hage de convenir lo Principal que la Fiança; y a altra que expresa que liberat lo Principal, sia també liberat lo accesorí, y tant dit Principal com dita Fiança, renunciem a tot y qualsevol dret y lley que valer y ajudar los puga; y a la que prohibeix la general en forma. I per pacte exprés renunciem a son propi for, sometense al for y jurisdicció del Iltre. Señor Corregidor de Barcelona, Tarragona y a altres qualsevol jutge y superior secular, solament ab facultat que donan al sobredit Reverend Rector, Victorià Calbet, Manuel Calbet y demás sobre expressats, de poder variar de judici una y més vegadas, satisfets o no los gastos, fent y firmant escriptura de ters, baix pena de ters en los llibres dels tersos de la Curia de dits Ilmes. Señors Corregidors de Barcelona, Tarragona y a altre qualsevol Jutge y Superior Secular, obligant per dit efecte sos bens predits y altres de ells assolats, mobles e immobles, presents y venidors; y per trobarse ausents de ditas Curias constituheyxen y ordenan en procuradors seus y per lo altre de ells, a tots los notaris, escrivants jurats y ministres de ditas respectivas curias, actuals y esdevenidors, per a que qualsevol dia hàbil pugan compareyxa en ditas curias y en qualsevol de ellas fer y firmar la escriptura de ters mencionada, ab totas las clàusulas de estil, segons rigor de dita escriptura de ters y observansa de ditas respectivas curias, ab promesa de teniro tot per ferm y vàlido y no contravenirho en temps algun per alguna causa o rahó.

Anton Torner, Porter Real y Nunci Jurat de la Vila de Montblanch, mediant lo jurament que en lo ingrés de son ofici te presat, que al present ratifica y confirma, fa relació en presència dels infrascrits testimonis que, per lo espay y termini de alguns dias, encantà y subhastà, per los llochs públics y acostumats de la sobredita vila de Barbarà, lo sobredit Aciento, o preu fet, de fer y construhir dita nova Yglésia Parroquial de dita vila de Barbarà, y com a menor postor en lo encant públich lo lliurà, lo dia vintitres del mes de abril prop passat y del corrent any mil set cents noranta y dos, a favor de dit Francesch Thomàs, per lo sobredit preu de ditas Nou Mil lliuras; y així, tots los sobredits otorgants, com dits Principal y Fiança, ho firman y juran a Nostre Senyor

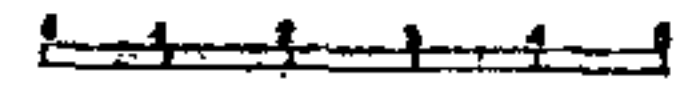
Déu y a sos Sants Quatre Evangelis, en la forma acostumada, esto és, lo dit Revnd. Rector en la forma sacerdotal acostumada y los demás en ma y poder de mi lo Notari avallescrit, com a pública Persona, que fou feta la present pública escriptura en la sobredita vila de Barbarà, als vint y quatre dias del mes de agost, any del Senyor de mil set cents noranta y dos. Essent presents per testimonis lo Reverend Francisco Civit, prevere y vicari de la Parroquial Yglésia de dita vila y Joan Miró, dit lo Simonet, pagès de la mateixa vila, a est efecte cridats. En presencia dels quals lo infrascrit Notari ha advertit als dits contrahents del previngut ab la Real Pragmàtica sobre hipotecas.»

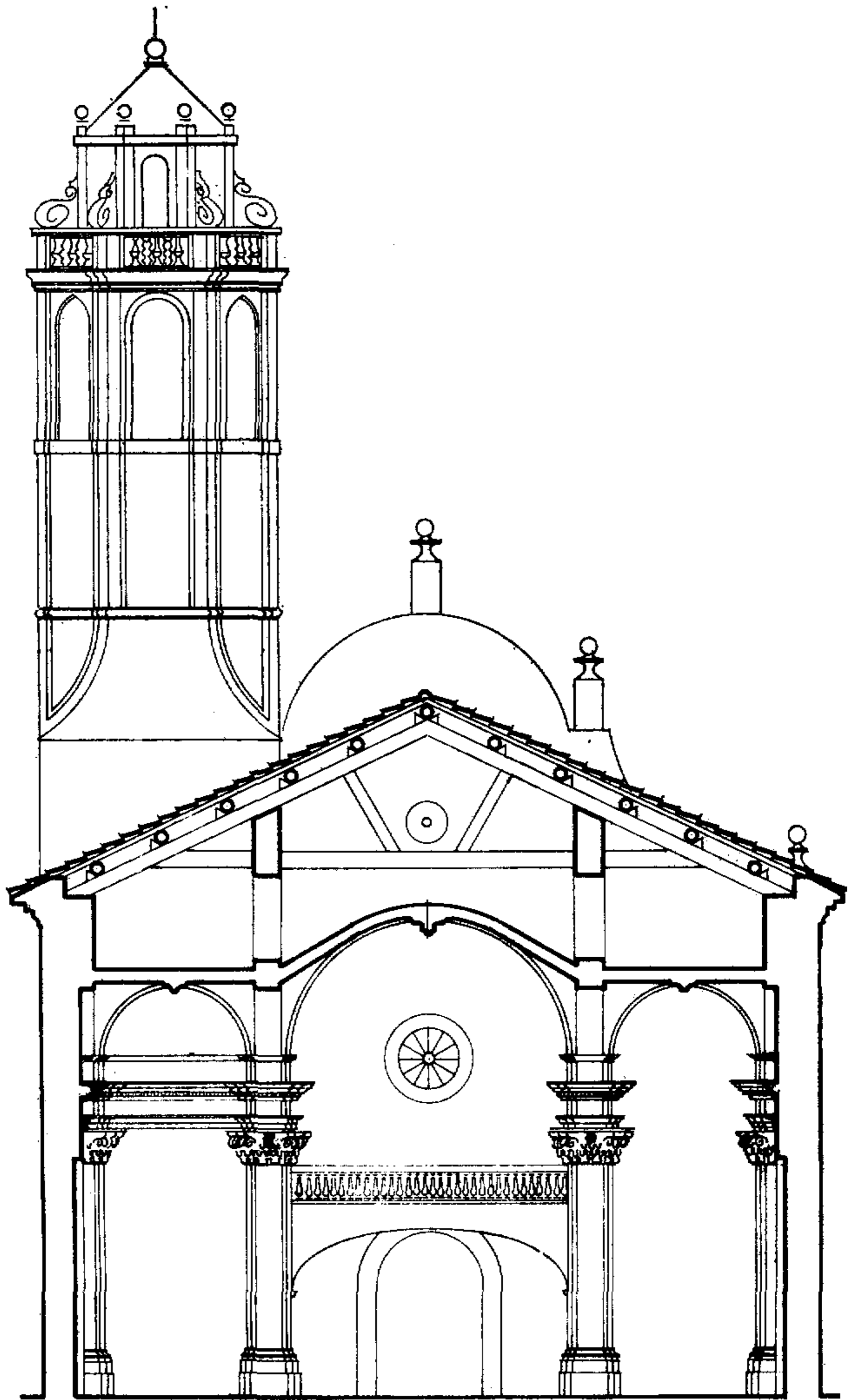
PLANTA

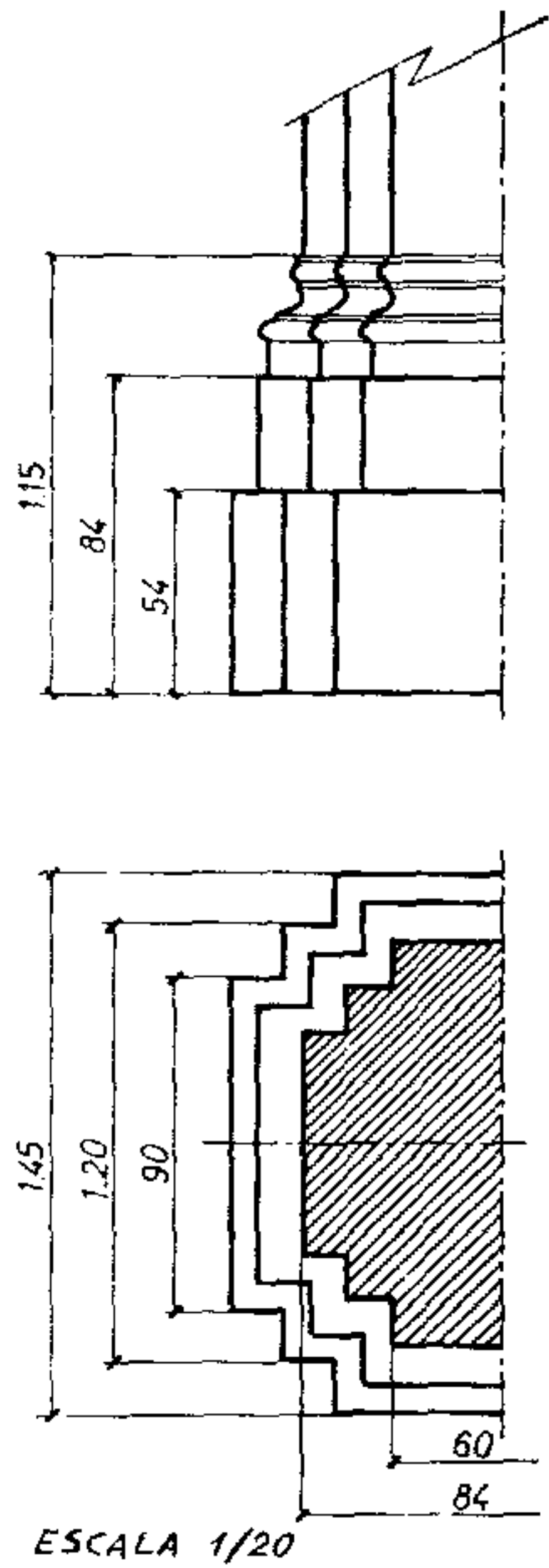
SECCIÒ LONGITUDINAL A-A

Apèndix gràfic n.º 2

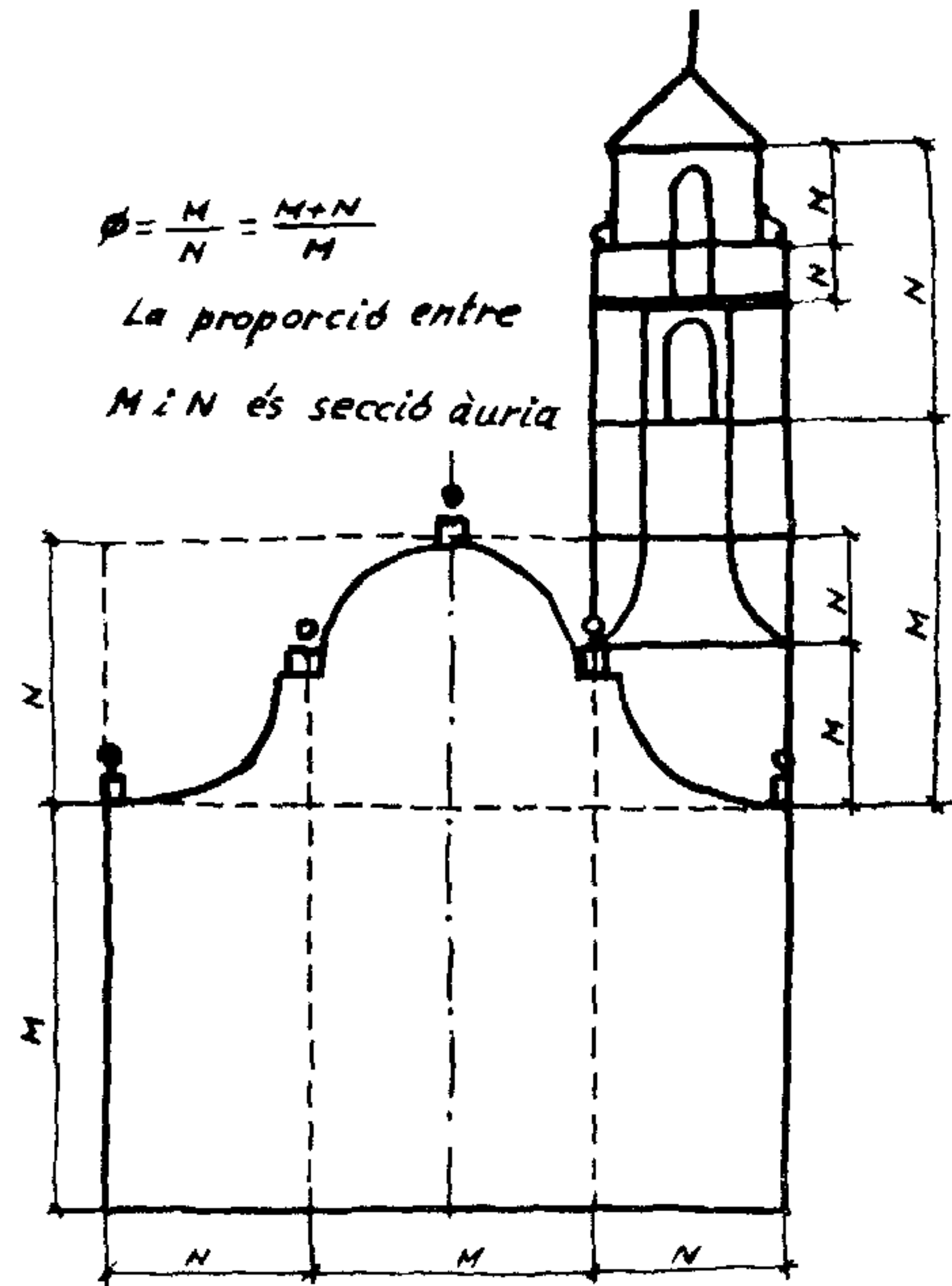

SECCIÒ TRANSVERSAL B-B'

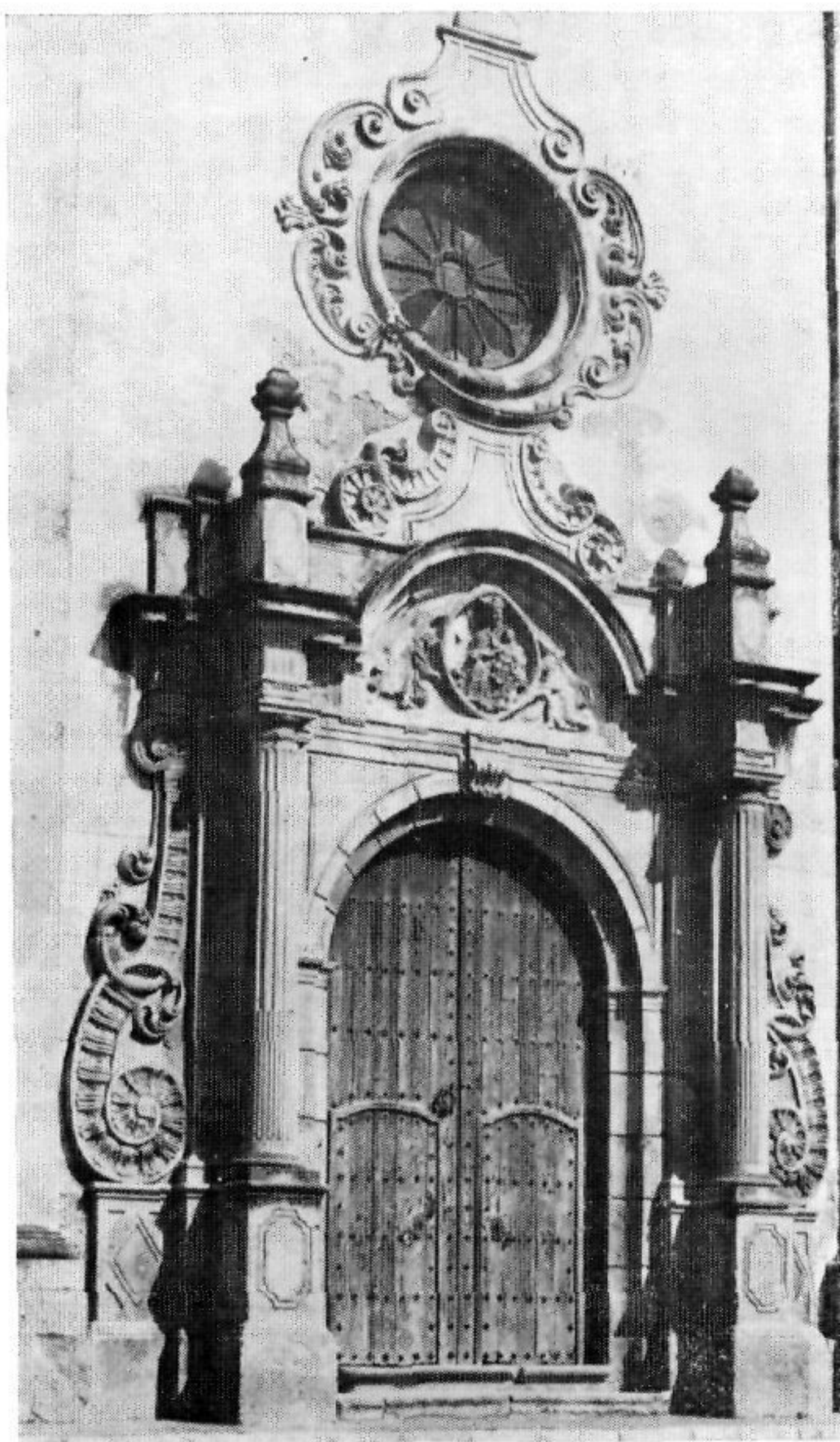
DETALL DE LA BASE ÀTICA DELS PILARS

Apèndix gràfic n.º 4

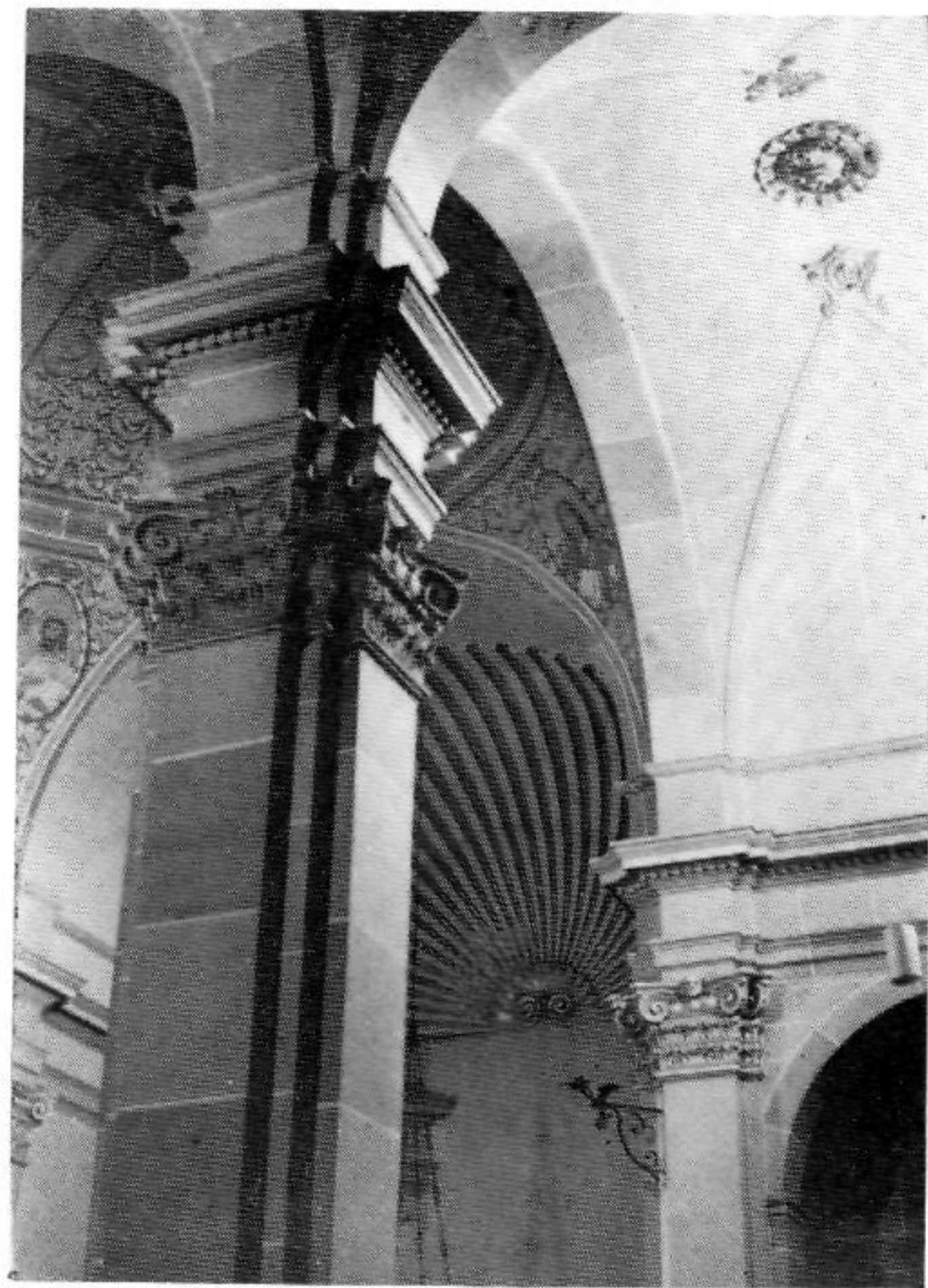

PROPORCIONS DE LA FAÇANA I EL CAMPANAR

Apèndix gràfic n.º 5

Església parroquial de Barberà.— Detall de la façana

Església parroquial de Barberà.